

Asia: VN/2821/2024

Lausuntopyyntö: Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi lastensuojelulain muuttamisesta sekä siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

a) Mitä vaikutuksia näette ehdotuksilla olevan?

-

b) Selkeyttääkö ehdotus lapsen kasvatuksen, valvonnan ja huolenpidon sekä perusoikeuksiin kajoavien rajoitusten välistä rajanvetoa sijaishuoltopaikan arjessa? Jos ei, miten säännöksiä tulisi muuttaa?

-

2. Hallituksen esitysluonnoksessa esitetään terveydenhuoltolakiin (69 §) ja lastensuojelulakiin (16 b §) informatiivisluonteista viittausta voimassa olevaan sääntelyyn ns. hybridiyksikköjen perustamiseksi. Mitä vaikutuksia näette ehdotuksen taustalla olevan tavoitteen kannalta?

-

a) Ovatko ehdotukset sääntelyltään selkeitä ja käytännössä toteutettavissa?

-

b) Miten arvioitte henkilöstölle asetettujen vaatimusten riittävyyttä?

-

c) Ehdotuksen mukaan asiakassuunnitelma tulisi tarkistaa vähintään neljän kuukauden välein ja sen tueksi tulisi saada asiantuntija-arvio. Miten arvioitte sääntelyä lapsen rajoittamisen tarpeellisuuden arvioimisen sekä sen sisällön ja laajuuden tarkistamisen näkökulmasta?

-

d) Mikä on näkemyksenne ehdotetun palvelun suhteesta erityisen huolenpidon jaksoon?

-

4. Esitetään muutettavaksi ja selkeytettäväksi nykyistä erityisen huolenpidon sääntelyä. Ovatko ehdotukset tarkoituksenmukaisia ja toteutettavissa käytännössä?

-

Vapaamuotoiset huomiot kohdasta 4.

-

62 ja 63§ Yhteydenpidon rajoittaminen ja rajoittamista koskeva päätöksenteko

-

64 ja 70 a § Tekninen valvonta lastensuojelulaitoksessa

-

65 § Aineiden ja esineiden poisottaminen lastensuojelulaitoksessa

-

66 § Henkilöntarkastus

-

66 a § Henkilönkatsastus

-

67 § Omaisuuden, lähetysten ja tilojen tarkastaminen ja lähetysten luovuttamatta jättäminen

-

68 § Kiinnipitäminen laitoksessa

-

68 a § Kiinnipitäminen lapsen laitoksesta poistumisen estämiseksi

-

69 a § Luvatta lastensuojelulaitoksesta poissaolevan lapsen etsintä ja palauttaminen

-

69 b § Lapsen kiinniotto

-

69 c § Kiinniotetun lapsen kuljettaminen

-

69 d § Perhekodista luvatta poissaolevan lapsen etsintä ja palauttaminen

-

69 e § Poliisin virka-apu laitoksesta ja perhekodista luvatta poissaolevan lapsen kiinniottamisessa ja kuljettamisessa

-

71 § Erityiset rajoitukset kuntouttavan suljetun laitospalvelun aikana

-

72 § Erityiset rajoitukset erityisen huolenpidon jakson aikana

-

6. Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi laki Valtion lastensuojelulaitoksesta ja sen yhteydessä toimivasta koulusta ja täsmennettäväksi viraston nykyistä rakennetta. Vastaisivatko ehdotukset tätä tavoitetta?

Ei pääosin

Vapaamuotoiset huomiot kohdasta 6.

Pykälässä säädetään vankilan perheosaston tehtävistä ja palvelun tuottamisesta. Lakiesityksen mukaan Valtion lastensuojelulaitos tuottaisi jatkossa vankilan perheosaston lastensuojelulain mukaisen palvelun itse eikä sitä voisi enää hankkia ostopalveluna. Tämä olisi merkittävä ja tarpeeton muutos nykytilaan, jota Kanta-Hämeen ensi- ja turvakoti ry ei kannata eikä pidä sitä asianmukaisesti ja oikein perusteltuna. Esitetyllä muutoksella ei saavuteta erityisosaamisen ja sen kehittämisen, palvelun laadun, vaikuttavuuden, turvallisuuden eikä kustannustehokkuuden hyötyjä. Ostopalveluiden sulkeminen pois lainsäädännöllä rajoittaa tarpeettomasti palveluiden kehittämistä eikä tue lapsen edun ja oikeuksien toteutumista parhaalla mahdollisella tavalla. Esitämme, että lakiesityksen 6 § ensimmäisen momentin toinen lause "Palvelua ei voi tuottaa ostopalveluna" poistetaan ja palvelun tuottamista Valtion lastensuojelulaitoksen itse tuottamana arvioidaan lapsen oikeuksien ja edun toteutumisen näkökulmasta sekä olemassa olevaa tilastotietoa, tutkimustietoa ja kokemustietoa hyödyntäen.

Voittoa tavoittelematon, yleishyödyllinen Kanta-Hämeen ensi- ja turvakoti ry (myöhemmin palveluntuottaja) on tuottanut perheosastopalvelua osaston perustamisesta asti 15 vuoden ajan. Tänä aikana on kehitetty erityisosaamista, joka keskittyy 1) vauvan ja vanhemman vuorovaikutukseen, raskausajantyöskentelyyn, traumatyöhön ja vauvojen kaltoinkohtelun tunnistamiseen sekä 2) vangin rangaistusajan suunnitelmassa oleviin vanhemmuutta vahvistaviin ja rikoksettomuutta tukeviin tavoitteisiin perheosastojakso aikana. Rikosseuraamuslaitoksen tilastotiedot osoittavat, että vain 32/230 eli 14 % perheosastolle sijoitetusta vangista on saanut uuden rikostuomion vapautumisensa jälkeen, mikä viittaa toiminnan vaikuttavuuteen. Naisten rikoksen uusimisosuus on muutoin noussut ja tilastotietojen mukaan se oli vuonna 2023 45 % (Rikosseuraamuslaitos, 2023). Perheosastotoiminnan vaikuttavuutta tukee palveluntuottajalla oleva erityisosaaminen, jota on kehitetty tiiviissä yhteistyössä Ensi- ja turvakotien liiton sekä Rikosseuraamuslaitoksen kanssa. Tätä erityisosaamista, sen tukea ja kehitystyötä ei ole missään muualla tällä hetkellä olemassa.

Perheosastosta yleisesti:

Vankilan perheosasto on Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen alainen lastensuojeluyksikkö, joka sijaitsee Vanajan avovankilan ja Hämeenlinnan vankilan alueella. Perheosaston toiminnasta vastaa Kanta-Hämeen ensi- ja turvakoti ry, joka on valtakunnallisen Ensi- ja turvakotien liiton jäsenjärjestö. Perheosasto on tarkoitettu odottavalle tai pienen lapsen vanhemmalle (äidille tai isälle), joka tulee vankilaan suorittamaan vankeusrangaistusta tai joutuu tutkintavankeuteen. Kanta-Hämeen ensi- ja turvakoti ry on vastannut perheosastotoiminnasta osaston perustamisesta asti ja kehittänyt työtä 15 vuoden ajan.

Vanajan avovankilassa perheosastolla on 10 paikkaa vankeusvangeille lapsineen ja Hämeenlinnan vankilan osasto on kaksipaikkainen ja on tarkoitettu tutkintavangeille. Vankilan perheosaston Vanajan ja Hämeenlinnan yksiköt ovat vankilan tiloissa ja valvonnassa, ja yksiköiden toiminnasta vastaa Kanta-Hämeen ensi- ja turvakoti ry.

Lapsi sijoitetaan perheosastolle pääsääntöisesti lastensuojelun avohuollon tukitoimenpiteenä vankeusrangaistustaan suorittavan vanhempansa kanssa. Vankilan perheosastolle sijoitettavan lapsen tulee olla alle kaksivuotias. Jos lapsen etu sitä välttämättä vaatii, sijoitusta voidaan jatkaa siihen asti, kunnes lapsi täyttää kolme vuotta.

Lapsen sijoittamisesta vankilaan vanhempansa kanssa määritellään vankeuslaissa sekä lastensuojelulaissa. Vangin lapsen sijoittaminen vankilaan (vankeuslain 4 luku 10 § (12.2.2010/89): Vangin lapsen sijoittamisesta vankilaan ja hoidon järjestämisestä säädetään lastensuojelulaissa (417/2007). Päätöksen lapsen sijoittamisesta vankeusrangaistustaan suorittavan tai tutkintavankeudessa olevan vanhemman luo vankilan perheosastolle tekee hyvinvointialueen määräämä virkasuhteessa oleva sosiaalityöntekijä Rikosseuraamuslaitosta kuultuaan (Lastensuojelulaki 13a §).

Vanhemman sijoittamisesta perheosastolle päättää Rikosseuraamuslaitoksen asiakasarviointiyksikkö, joka myös koordinoi perheosastosijoituksia, selvittäen perheosastosijoituksen edellytysten täyttymisen yhteistyössä eri viranomaisten kanssa.

Lakiesityksen perusteluissa esitetään, että perheosastopalvelu tuotettaisiin jatkossa viranomaistoimintana ja virkavastuulla. Rikosseuraamuslaitoksen ja palveluntuottajan väliset vastuut ja tehtävät lapsen ja vangin/vanhemman osalta ovat selkeät ja lakien (mm. lastensuojelulaki, vankeuslaki) määrittämät. Nykyinen toimintamalli perustuu selkeään työnjakoon: Rikosseuraamuslaitos vastaa vangin valvonnasta ja rangaistuksen täytäntöönpanosta, kun taas palveluntuottaja vastaa lapsen hyvinvoinnista ja vanhemmuuden tukemisesta yhteistyössä hyvinvointialueen sosiaalityöntekijän kanssa. Tämä rakenne on toimiva eikä edellytä viranomaistoimintaa ja -vastuuta palveluntuottajalta. Yhteistyö Vanajan ja Hämeenlinnan vankiloiden kanssa on ollut sujuvaa ja pitkäjänteistä.

Lakiesityksen perusteluissa toiminnan siirtämistä valtion tuotettavaksi perustellaan tietosuojaan liittyvillä näkökohdilla. Perustuslain 124 § kuitenkin sallii julkisten hallintotehtävien siirtämisen muille kuin viranomaisille, edellyttäen että perusoikeudet ja oikeusturva eivät vaarannu. Koska perheosastolla ei käytetä merkittävää julkista valtaa, toiminnan jatkaminen ostopalveluna on perustuslain mukaista. Tietosuojaan liittyvät näkökohdat eivät muodosta estettä ostopalvelulle. Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä (703/2023) mahdollistaa tietojen käsittelyn myös muille kuin viranomaisille. palveluntuottajan henkilöstö on turvallisuusselvitetty, ja tietosuoja on jo nykyisellään asianmukaisesti järjestetty.

7. Esityksen tavoitteena on vahvistaa kodin ulkopuolelle sijoitetun lapsen oikeutta erityiseen suojeluun. Vastaavatko ehdotukset tätä tavoitetta?

-

Vapaamuotoiset huomiot kohdasta 7.

-

8. Vapaamuotoiset huomiot koko esityksestä.

Arbelin Paula
Kanta-Hämeen ensi- ja turvakoti ry